

OHJEITA TYÖTAPATURMA- JA AMMATTITAUTILAIN MUKAISEN VUOSITYÖANSION MÄÄRITTÄMISEEN (25.1.2016)

Uusi työtapaturma- ja ammattitautilaki (459/2015, TyTAL) tuli voimaan 1.1.2016. Työntekijän vuosityöansiosta säädetään TyTAL 71–79 §:issä, minkä lisäksi valtioneuvoston asetuksella on annettu tarkempia säännöksiä vuosityöansion määrittämisestä (1466/2015, VNA työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen vuosityöansion määrittämisestä).

Uusien vuosityöansiosäännösten yhdenmukaisen soveltamisen varmistamiseksi tapaturma-asiain korvauslautakunta (Tako) antaa seuraavat ohjeet:

Vahinkopäivän ansioiden määrittäminen, kun vahinko sattuu työsuhteen ensimmäisenä päivänä

VNA 1 §:n mukaan vahinkopäivän ansioita määritettäessä työansiot otetaan huomioon vahinkotapahtumaa edeltävästä päivästä taaksepäin vuoden ajalta. Jos työsuhde ei ole kestänyt vielä täyttä vuotta, työansiot otetaan huomioon vahinkotapahtumaa edeltävästä päivästä työsuhteen alkamispäivään saakka ilman lomarahaa.

Jos vahinko sattuu työsuhteen ensimmäisenä päivänä, VNA:n 1 §:n mukaisia ansioita ei ole käytettävissä laskelmaa varten. Laskelmassa käytetään tällöin vahinkopäivältä maksettua tai maksettavaksi sovittua palkkaa, joka nostetaan vuositasolle VNA:n 1–6 §:issä säädetyllä tavalla. Tämä perustuu TyTAL 71 §:n 1 momentin ensimmäiseen virkkeeseen, jonka mukaan vuosityöansiona pidetään vahingoittuneen työansioita vuositasolla vahinkotapahtuman sattuessa.

Esim. 1: A aloittaa uudessa työssään 4.1.2016, ja hänelle sattuu vahinko heti ensimmäisenä työpäivänä. Vahinkopäivän palkaksi oli sovittu 80 euroa. Luontoisetuna A:lla on puhelinetu (20 e/kk).

A:n vuosityöansion määrittämisessä vahinkopäivän vuosiansiona pidetään 30.240 euroa [= (80 e/pv x 360) + 1/24 + (20 e/kk x 12)].

Esim. 2: B aloittaa uudessa osa-aikaisessa työssään 4.1.2016, ja myös hänelle sattuu vahinko ensimmäisenä työpäivänä. Vahinkopäivän palkaksi oli sovittu 40 euroa.

B:n vuosityöansion määrittämisessä vahinkopäivän vuosiansiona pidetään 15.000 euroa [= (40 e/pv x 360) + 1/24].

Myös silloin, kun kyse on määräaikaisesta työsuhteesta, vahinkopäivältä maksettu tai maksettavaksi sovittu palkka nostetaan vuositasolle edellä kuvatulla tavalla. TyTAL 71 §:n 2 momentin mukaan vertailuajan keskiarvoa verrataan vahinkopäivän vuosiansioon, jona käytetään TyTAL 71 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen

mukaisesti vahinkotapahtuman sattumishetken mukaisia työansioita vuositasolle korotettuna.

Palkankorotusten laskenta aloilla, joilla vuosilomapalkka sisältyy lomarahaan

VNA 2 §:n mukaan vuoteen katsotaan palkankorotusten vaikutusten laskennassa sisältyvän 2028 työtuntia.

Tuntimäärää 2028 ja päivien määrää 360 käytetään palkankorotusten vaikutusten laskennassa myös niillä aloilla, joilla palkan määräytymisperusteiden mukaan vuosilomapalkka sisältyy lomarahaan ja joilla vuosityöansiolaskelmassa vuoteen katsotaan VNA 4 §:n mukaisesti katsotaan muuten sisältyvän 330 päivää.

Esim. 3: Rakennusmiehenä työskentelevälle C:lle on sattunut vahinko 15.1.2016. Vuotta edeltävät ansiot ovat 42.500 e, ja lomarahaa hänelle on maksettu 7.862,50 e. Vuotta edeltävään aikaan (15.1.2015–14.1.2016) sisältyy yksi palkankorotus (2,50 e/h 1.8.2015 alkaen). C:lle tulleen palkankorotuksen vaikutus 196 päivältä on kahden desimaalin tarkkuudelle pyöristettynä 2.760,33 e [= (196 x 2,50 e/h x 2028) / 360].

Työajan lyhennyksen huomioiminen poistettaessa palkattomien poissaolojen vaikutus ansioihin

VNA 3 §:n mukaan palkattomien poissaolojen vaikutus poistetaan laskettaessa vahinkopäivän ansiotasoa. Kokopäiväisen poissaolon lisäksi huomioon otetaan sellainen poissaoloon rinnasteinen työajan lyhennys, joka johtuu jostain tilapäisestä syystä, kuten esim. osittaisesta hoitovapaasta tai osasairauspäivärahasta. Osa-aikaisen työn ansio korotetaan tällöin kokopäivätyön ansioiden tasolle riippumatta siitä, onko työajan lyhennys toteutettu lyhentämällä päivittäistä työaikaa vai tekemällä viisipäiväistä viikkoa lyhyempää viikkoa.

Jos työaikaa on lyhennetty tekemällä viisipäiväistä viikkoa lyhyempää viikkoa, käsitellään työajan lyhennykseen liittyviä poissaoloja kuten muitakin palkattomia poissaloja. Työansiot lasketaan vahinkotapahtumaa edeltävältä ajalta niin kuin työajan lyhennykseen liittyviä poissaoloja ei olisi ollut lainkaan. Ansioita nostettaessa vuositasolle kuukaudessa katsotaan olevan 30 päivää ja kalenterivuodessa 360 päivää, ellei kyse ole alasta, jolla vuosilomapalkka sisältyy lomarahaan, jolloin kalenterivuoteen sisältyy 330 päivää.

Esim. 4: Myyjänä työskentelevä D:lle sattuu vahinko 1.2.2016. Vuotta edeltävänä aikana (1.2.2015–31.1.2016) hänen ansionsa ovat olleet ilman lomarahaa 24.500 e. Lomarahaa hänelle on maksettu 1020,83 euroa. Vuotta edeltävänä aikana D on ollut poissa töistä isyysvapaan johdosta 14 päivää.

Vahinkopäivän vuosiansiot, joista poistetaan isyysvapaan vaikutus, ovat kahden desimaalin tarkkuudelle pyöristettynä 25.491,33 e [= 24.500 e / (360 – 14) x 360]. Lisäksi D:n vahinkopäivän vuosiansioissa huomioidaan

laskennallinen lomaraha, joka on kahden desimaalin tarkkuudelle pyöristettynä 1.062,14 e.

Jos työajan lyhennys on toteutettu lyhentämällä päivittäistä työaikaa, ansiot nostetaan vuositasolle laskemalla ensin lyhennetyn työajan mukainen tuntiansio, ja nostamalla tämä tuntiansio normaalin vuotuisen työtuntimäärän tasolle. Lyhennettyä päivittäistä työaikaa tekevän ansioita nostettaessa vuositasolle katsotaan vuodessa olevan 253 työpäivää ja 2028 työtuntia riippumatta siitä, onko kyse alasta, jolla vuosilomapalkka sisältyy lomarahaan vai ei.

Esim. 5: Siistijänä työskentelevä E:lle sattuu vahinko 29.1.2016. Vuotta edeltävänä aikana (29.1.2015–28.1.2016) hänen ansionsa ovat olleet ilman lomarahaa 17.500 e. Lomarahaa hänelle on maksettu 728,17 e. Vuotta edeltävän ajan E on ollut osittaisella hoitovapaalla tehden 6-tuntisia työpäiviä.

Vahinkopäivän vuosiansiot ovat kahden desimaalin tarkkuudelle pyöristettynä 23.379,45 e [= (17.500 e / 253) / 6 x 2028]. Lisäksi E:n vahinkopäivän vuosiansioissa huomioidaan laskennallinen lomaraha, joka on kahden desimaalin tarkkuudelle pyöristettynä 974,14 e.

Vastaavia periaatteita noudatetaan myös poistettaessa TyTAL 71 §:n 3 momentissa tarkoitettujen poikkeuksellisten syiden vaikutus vertailuvuosien ansioihin. Poikkeuksellisina syinä lainkohdassa on mainittu mm. osa-aikaeläkkeellä olo, perhevapaat ja sairauspoissaolot, jotka huomioidaan riippumatta siitä, onko työajan lyhennys toteutettu lyhentämällä päivittäistä työaikaa vai tekemällä normaalityöviikkoa lyhyempää työviikkoa.

Osaan vuotta kohdistuvat luontoisedut

VNA 5 §:n mukaan luontoisedut huomioidaan vuosityöansiolaskelmassa samoin perustein kuin verotuksen ennakonpidätystä toimitettaessa. Mikäli kyse on verotuksessa ansiotulona huomioitavasta luontoisedusta, huomioidaan se vuosityöansiolaskelmassa.

Laskettaessa luontoisedut vuositasolle vuodessa on 12 kuukautta ja 253 työpäivää, elleivät luontoisedut kohdistu kyseisellä alalla vain osaan vuotta. Esimerkiksi opettajilla vuotuisen ravintoedun määrän laskennassa katsotaan vuodessa olevan vakiintuneen korvauskäytännön mukaan 190 työpäivää.

Laskennallista lomarahaa ei huomioida aloilla, joilla lomarahaa ei makseta

VNA 6 §:n mukaan vahingoittuneelle maksettu lomaraha lisätään vuositasolle laskettuun työansioon. Lomaraha tai lomaltapaluuraha maksetaan työehtosopimuksen tai työsopimuksen taikka vakiintuneen käytännön perusteella.

Koska lomarahan maksaminen ei perustu vuosilomalakiin, ei työntekijällä ole ilman eri sopimusta oikeutta lomarahaan. Jos lomarahasta ei ole sovittu työehto- tai

työsopimuksessa, eikä sitä ole myöskään aiemmin vakiintuneesti maksettu, laskennallista lomarahaa ei huomioida laskelmassa.

Esim. 6: Kuntosalityöntelijänä työskentelevälle F:lle sattuu tapaturma 1.3.2016. Vahinkopäivän vuosiansiot ovat 18.200 e. Lomarahaa ei ole maksettu, eikä sen maksamisesta ole myöskään sovittu työ- tai työehtosopimuksella. F:n vahinkopäivän ansioissa ei huomioida laskennallista lomarahaa

Osa-aikaeläkeläisen vuosityöansio

Osa-aikaeläkkeessä ei ole kyse TyTAL 72 §:ssä tarkoitetusta pysyvästä muutoksesta. TyTAL:n mukaista vuosityöansiota määrittäessä osa-aikaeläkkeellä olevan henkilön ansiot korotetaan näin ollen kokoaikatyön ansioiden tasolle.

TyTAL 71 §:n 3 momentissa yhtenä poikkeuksellisenä syynä on mainittu osa-aikaeläke. Vertailuvuosien osalta ansioista poistetaan osa-aikaeläkkeen vaikutus, ts. henkilön osa-aikaeläkkeen aikaisten vertailuvuosien ansiot korotetaan kokoaikatyön ansioiden tasolle.

Tämä sääntö koskee vain TyTAL 71 §:n 3 momentissa tarkoitettujen vertailuvuosien ansioiden laskentaa, eikä osa-aikaeläkkeessä ole kyse VNA 3 §:ssä tarkoitetusta palkattomasta poissaolosta, joka huomioidaan vahinkopäivän ansioita laskettaessa. Laskettaessa TyTAL 71 §:n 1 momentissa tarkoitettua vahinkopäivän vuosiansiota osa-aikaeläkkeen vaikutusta ansioihin ei huomioida, ts. osa-aikaeläkkeellä vahinkoa edeltävän ajanjakson aikana olleen ansioita ei koroteta kokoaikatyön ansioiden tasolle.

Esim. 7: Toimistosihteerinä työskentelevälle G:lle sattuu vahinko 11.1.2016. Vahinkopäivän vuosiansiot ovat 22.500 e ja vertailuajan ansiot ovat olleet 30.500 e (v. 2013), 25.000 (v. 2014) ja 23.000 e (v. 2015). G on ollut osa-aikaeläkkeelle v. 2014 alkaen. Vuosityöansion määrittämisessä vahinkopäivän ansioita käytetään sellaisenaan. Vertailuajan ansioista v. 2014 ja 2015 ansioista poistetaan osa-aikaeläkkeen vaikutus.

Vuosityöansio ammattitaudin ilmetessä eläkkeellä

TyTAL 74 §:n mukaan jos vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeellä olevalla ilmenee ammattitauti, jonka aiheuttanut altistus on tapahtunut ennen eläkkeelle jäämistä, vuosityöansiota määritettäessä vahinkotapahtuman sattumisajankohtana pidetään eläkkeelle jäämisen ajankohtaa. Vuosityöansio lasketaan TyTAL 71 ja 72 §:ien mukaisesti, ts. selvittäen vahinkopäivän ansiot työnantajalta ja vertailuvuosien ansiot verottajalta.

Erityisesti pitkän latenssiajan ammattitaudeissa, kuten esim. asbestin aiheuttamissa syöpäsairauksissa, TyTAL 71 §:n mukaisen vahinkopäivän ansiotason määrittäminen voi osoittautua käytännössä mahdottomaksi, kun vahinkopäivänä pidettävästä

eläkkeellejääntipäivästä voi olla kulunut kymmeniä vuosia. Näissä poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa vahinkopäivän ansioita ei pyynnöstä huolimatta saada vahingoittuneen eläkkeellejääntiajankohdan työnantajalta, vahinkopäivän vuosiansiona käytetään verottajalta tai työeläkelaitokselta saatuja tietoja vahinkotapahtumavuoden (eläkkeellejääntivuoden) ansioista.

Verottajalta tai työeläkeyhtiöltä saatujen tietojen mukaiset ansiot eläkkeellejääntivuodelta nostetaan vuositasolle VNA 1–6 §:issä säädetyllä tavalla. Ansioita nostettaessa vuositasolla kuukaudessa 30 päivää ja kalenterivuodessa 360 päivää ja 12 kuukautta. Koska eläkkeellejääntivuoden palkkoihin sisältyy todennäköisesti myös työsuhteen päättymisen yhteydessä maksettavat lomarahat ja -korvaukset, laskennallista lomarahaa ei huomioida.

Esim. 8: Eläkkeellä olevalla H:lla ilmenee asbestin aiheuttama ammattitauti 20.1.2016. Työkyvyttömyyseläkkeelle hän on jäänyt 1.6.1980. Vuosityöansion määrittämisessä työnantajalta ei saada tietoja vahinkopäivän vuosiansioista. Verottajalta saadaan verotiedot eläkkeellejääntivuodelta ja kolmelta sitä edeltävältä vuodelta. G:n vuosityöansion määrittämisessä verottajalta saatuja v. 1980 verotietoja käytetään vahinkopäivän vuosiansioina.

H:n työansiot vuodelta 1980 ovat olleet ajalla 1.1.–31.5. yhteensä 20.500 markkaa. Nämä nostetaan vuositasolle jakamalla markkamäärä ajanjaksoon sisältyvien kuukausien määrällä ja kertomalle jakotulos 12:lla. Vahinkopäivän vuosiansioksi H:lle tulee 49.200 markkaa.

Pyöristäminen

Laskettaessa vahinkopäivän vuosiansioita ja vertailuvuosien ansioita käytetään pyöristämättömiä lukuja. Vasta vahinkopäivän vuosiansio ja palkkakertoimella tarkistettut vertailuvuosien ansiot pyöristetään sentin tarkkuudelle.

Vertailuvuosien keskiarvo ja neljän vuoden keskiarvo lasketaan sentin tarkkuudelle pyöristetyistä ansioista. Poikkeamaprosenttia ei pyöristetä lainkaan ja päätöksessä se esitetään kahden desimaalin tarkkuudella.

Esim. 9: Jos poikkeamaprosentiksi tulee 19,98284, vuosityöansiona pidetään TyTAL 71 §:n 1 momentin mukaan laskettuja vahinkopäivän vuosiansioita. Päätökseen poikkeamaprosenttina esitetään 19,98.

Verotietojen pyytäminen

Vuosityöansion määrittämiseksi vakuutuslaitoksella on TyTAL 252 §:n nojalla oikeus salassapitosäännösten estämättä saada Verohallinnolta vahingoittuneen verotiedot vahinkoa edeltäviltä vuosilta riippumatta siitä, onko verotus vahvistettu vai ei. Ellei verotusta ole vahvistettu, vakuutuslaitos tarvitsee erittelyn sisältävän verotuspäätöksen asemesta vuosi-ilmoitustiedot.

Vakuutuslaitoksella on oikeus saada tiedot maksutta (TyTAL 265 §).

Tietojen pyyntö voidaan tehdä seuraavalla mallikirjeellä:

”Vuosityöansion määrittämiseksi työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisessa vahingossa VAHINKONUMERO pyydämme toimittamaan ETUNIMI SUKUNIMI (HENKILÖTUNNUS) verotuspäätökset erittelyosineen vuosilta XXXX–XXXX. Ellei verotusta ole vahvistettu, pyydämme toimittamaan verotuspäätöksen asemesta vuosi-ilmoitustiedot.”

Vuosityöansion laskenta

Tako antaa ohessa vakuutuslaitosten tiedoksi taulukkolaskentatiedoston vuosityöansion laskemista varten.